

ZUID-LIMBURGSCHE GRASSEN.

REEDS menigmaal is in dit tijdschrift Zuid-Limburg als een botanisch dorado geprezen, reeds vele excursies zijn er in beschreven, en menigeen, die zulke boeiende beschrijvingen las, nam zich voor, ook eens zijn zomervacantie te gebruiken, om dat land vol zeldzaamheden te onderzoeken. Jammer, dat zoo dikwijls teleurstelling het gevolg was: Limburg in Augustus is Limburg op zijn smalst, vol stof en gloeiend heet, of glibberig en onherbergzaam. Wie Limburg in al zijn glorie, in al zijn bloemenweelde wil leeren kennen, moet er een week in begin Juni aan wagen en hij zal niet teleurgesteld thuis komen, al groeien er ook niet overal zeldzaamheden! Dan bloeien de Orchideeën nog (in Valkenburg in bloemvazen voor de ruiten naast de aardig bruinroode *Calceolaria*, die in bijna iedere woning het kozijn siert); dan zijn de varens nog jong en sappig groen, dan steken *Hieracium* en *Crepis* haar goudgele hoofdjes omhoog en bloeien *Paris*, *Convallaria* en *Sanicula* in het bosch. Dan zijt ge in het glanstijdperk der talrijke *Carex*soorten en beginnen de grassen te bloeien. En juist over deze laatsten wilden wij het een en ander vertellen. Hoe weinigen nemen de vrij geringe moeite deze nederige florakinderen te leeren kennen. Deze aan schoone vormen zoo rijke familie wordt nog zoo slecht gewaardeerd. En toch is er wellicht geen loonender studiemateriaal, zoowel voor den bioloog als den florist. In Zuid-Limburg vindt ge er bij iederen voetstap, die in de flora's met z z z gemerkt zijn, typische Limburgers, waarvan wij er enkele de revue zullen laten passeeren.

Bromus ramosus vooraan en geen wonder! 't Is een onzer grootste, fraaiste en zeldzaamste grassen, en ieder, die ze slechts van een afbeelding kent, kan zich niet vergissen, als hij de statige, lichtgroene stengels met de breede bladeren en sierlijke pluimen ziet wuiven onder licht kreupelhout aan den boschrand of over het bloemtapijt langs de Geuloevers. Als ge twijfelt, pak dan een stengel dicht bij den bodem, en hebt gij niet te harde handen, dan kunt ge ze determineeren op het gevoel. De bladscheeden, de onderste wel het sterkst, zijn stijf behaard. Niet fluweelachtig, zooals wij dat gewend zijn bij haar verwanten: *Bromus commutatus*, *mollis* of *racemosus*, maar ruw met lange, loodrecht afstaande of naar beneden gerichte haren. Het eenige gras, waarmee uit de verte verwisseling mogelijk is, namelijk *Festuca gigantea*, bloeit nog niet, maar wat later in den tijd kunt ge deze toch gemakkelijk herkennen aan de gladde, onbehaarde stengels en de glanzend groene bladeren. Deze zijn bij onze *Bromus* vrij breed, aan den voet geoord en aan beide zijden behaard. De bovenste scheeden zijn minder behaard, en hieruit verheft zich de 2 d.M. lange, aan den top overhangende pluim. Al dadelijk hebt gij een soort voor u, waaryan uit ons land nog lang niet alle vormen bekend zijn. Men onderscheidt n.l. 2 vormen (rassen, zeggen de systematici). De eerste, het ras: *eu-ramosus* A. u. G., komt in Z.-Limburg algemeen voor. Alle bladscheeden zijn ruw behaard, de pluim is uitgespreid en de onderste pluimtakken zijn zeer lang. Op het aantal der onderste pluimtakken dient ook te worden gelet. Er moeten er 2 zijn, die van 4 tot 9 aartjes dragen. Toch hebben wij verscheidene planten in ons herbarium, waar er 3 bijeen staan. Ook kunt ge op een droge, zonnige standplaats planten aantreffen, waarbij de pluim gereduceerd is tot een aarvormigen tros. Dit verschijnsel vertoonen bijna alle *Bromus*-soorten, ja de meeste gaan nog verder en reduceeren dien tros tot 1 aartje. Zulke plantjes vonden wij tot nu toe van *Bromus ramosus* nog niet, maar van *Br. Hordeaceus* en *sterilis*, twee algemeen voorkomende soorten, troffen wij ze vaak aan.

Onder de aanbechtings-plaats der laagste pluimtakken kan men nu vaak een bladachtigen rand bespeuren, een rudimentair steunblad. Volgens *Lange* moet het bij dit ras kort zijn toegespitst en iets langs den halm afgeloopen. Bij de exemplaren, die wij waarnamen, vonden wij allerlei vormen van steunbladen. Dikwijls was het slechts een iets verdikte of verhoogde rand, waaraan niets bladachtigs was te bespeuren. Doch ook bezitten wij een exemplaar,

Bromus ramosus.

waarbij het ruim 3 cM. lang geworden is en sterk op een klein blad gelijk. Verscheidene grassen vertoonen dit verschijnsel: of een rudimentair steunblad groeit uit of er ontwikkelt zich onder de bloeiwijze een jong blad. Zulke vormen zijn bekend onder den naam *m. bracteatum*, en bijv. bij *Phleum pratense*, het algemeen timoteegras, zijn ze lang niet zelden. 't Is hier niet de plaats, om een opsomming te geven van alle grassen, waarbij wij deze monstrositeit waarnamen, maar hun, die er zich voor interesseeren, staan wij gaarne met inlichtingen ten dienste.

En nu het tweede ras: *Benekeni* A. u. G. Er was een tijd, waarin wij meenden, dat het in ons land niet voorkwam, maar nu durven wij ons zoo zeker niet meer uitspreken. Wij vonden namelijk in Juni 1912 bij Valkenburg aan den voet van den bekenden Schaesberg een plant, die er verbazend op gelijkte. Dit ras is lager en teerder. De bovenste scheeden zijn weinig of kort behaard. De pluim is smal, alleen van boven overhangend. De pluimtakken, die veel korter zijn, staan loodrecht af en dragen slechts weinige aartjes (1—5), terwijl op het onderste lid der pluimas 3 tot 5 van zulke takken bijeen staan. Volgens *Lange* moet het rudimentaire draagblad hier stomp zijn en niet langs den stengel afloopen. Het ras *Benekeni* A. u. G. komt het meest voor in Oost-Europa, en gaat, hoe meer men West-Europa nadert, over in het eerste ras. Het is nu wel interessant, om uit te maken of het inderdaad in ons land zijn westelijke grens bereikt (in Engeland ontbreekt het), maar daartoe is nauwkeurig onderzoek ter plaatse noodig. Al het rijke materiaal uit het herbarium der Nederlandsch Botanische Vereeniging behoort tot *eu-ramosus*, ook de planten van de andere groeiplaatsen in ons land: *Hummelo* en *Gorsel*. [Of echter

Brachypodium pinnatum P. B.

in Gorsel ooit *Bromus ramosus* gevonden is, lijkt ons twijfelachtig. In 't bovengenoemde herbarium komen nl. eenige planten voor, die den 2en Juni 1894 door wijlen *Kok Ankersmit* werden verzameld als *Bromus asper*. *Murr.*, een synoniem van *Br. ramosus*. Deze behooren echter tot *Bromus erectus* *Huds.*, een verwante soort, die er anders uitziet en reeds op 't gevoel te kennen is, daar de ruwe scheeden onthreken. Daarentegen verwelken de oude scheeden op een hoogst eigenaardige manier. Wie deze verweerde, vezelachtige scheeden aan den voet der plant ééns gezien heeft, kan ze terstond van alle andere *Bromus*-soorten onderkennen. De vindplaats *Hummelo* heeft betrekking op de bosschen bij 't kasteel *Enghuizen*, waar de plant vrij veel schijnt voor te komen en wel in den vorm *eu-ramosus*.] De zooeven genoemde *Br. erectus* *Huds* is ook een Limburgsch gras, en wellicht is dat de eenige streek in ons land, waar ze echt »wild« is. Men gebruikt ze nogal eens als gazonplant. Vandaar dat men ze in allerlei vormen en variëteiten vinden kan. Uit Limburg kennen wij ze van den *St. Pietersberg* en van *Valkenburg*. Vooral de eerste zijn eigenaardig en gelijken sterk op *Bromus Transsylvanicus*, een ondersoort uit Z. O. Europa. Deze soort zal het dan ook wel niet wezen, maar 't zou ons niet verwonderen, als Z.-Limburg ook hierbij nog verrassingen in petto heeft.

Een tweede karakterplant van Z.-L. is *Brachypodium pinnatum* *P. B.* Ze is zeer gemakkelijk te onderscheiden van de in alle bosschen voorkomende *Br. silvaticum*. Allereerst door haar groeiwijze. Ze vormt namelijk vrij lange wortelstokken en deze, met schubben (korte bladscheeden) bedekt, zenden stijf-rechtopstaande stengels omhoog, die aan de knoopen zacht behaard zijn, evenals meestal de onderste bladscheeden. De *lichtgroene*, eenigszins ruwe en spits-stijve bladeren, bekleeden de tot 1 M. hoog wordende stengels, die eindigen in een aarvormigen tros van zeer kort gesteelde, stijf afstaande aartjes. Deze tros is vrij kort, en de aartjes staan, vooral als de plant jong is, dicht bijeen. Hieraan is ze reeds op het oog te onderscheiden, daar *Br. silvaticum* een lossen aan den top eenigszins overhangenden tros bezit en donkergroene bladeren met een aan de achterzijde *witte* middennerf. Wie meer zekerheid wil hebben, wat bij een eerste kennismaking wel gewenscht is, onderzoek een aartje. De kroonkafjes eindigen in een naald, die bij *Br. pinnatum* stijf en duidelijk korter is dan het kafje, bij *Br. silvaticum* daarentegen dun, iets heen en weer gebogen en langer dan het kafje zijn. Ook deze in Limburg algemeene soort biedt gelegenheid tot vormenstudie. Er zijn toch uit Midden-Europa heel wat variëteiten bekend, doch uit *Nederland* zo goed als geen enkele. Allereerst valt dan te onderzoeken, of de aartjes kaal zijn of behaard. Het laatste komt het meest voor. Zijn dan tevens de bladeren vlak en de kafjes genaald, dan is het de vorm *vulgare Koch*, de meest voorkomende, ook in ons land. Kleine plantjes met kleine aartjes en armbloemige trossen zijn bekend als var. *minor Schur.* en komen in Limburg voor op zonnige mergelheuvels.

Van den heer *de Wever*, een der beste kenners van onze Limburgsche flora, vernamen wij, dat hij ook een *m. vivipara* gevonden had, waarbij de aartjes vervormd zijn tot bladachtige uitwassen. Exemplaren met kale aartjes zijn zeldzamer, evenals met ongenaalde kroonkafjes of met borstelvormig opgerolde bladeren. Of deze in ons land voorkomen, is ons niet bekend, en wij houden ons voor mededeeling aanbevolen!

JANSEN en WACHTER.

(Wordt vervolgd).